

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Дипломна робота магістра

на тему:

**«Готельно-ресторанне господарство в Україні:
стан та перспективи розвитку»**

Виконала: студентка II курсу
ОС «магістр», GRS1-M19 групи
спеціальності 241
Готельно-ресторанна справа
Колбут Я. В.

Науковий керівник:
д.н.держ.уп., к.е.н., доцент,
професор кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Матвейчук Л. О.

Рецензент:
к.е.н., доцент кафедри економіки
підприємства
Ткачук В. В.

м. Кам'янець-Подільський
2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	6
1.1. Готельно-ресторанна справа	6
1.1.1. Готельне господарство	12
1.1.2. Ресторане господарство	18
1.2. Стратегічний розвиток підприємств готельно-ресторанної індустрії	23
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ	38
2.1. Макроекономічний аналіз галузі туризму	38
2.2. Суб'єкти господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування	50
2.2.1. Моніторинг діяльності колективних засобів розміщення	56
2.2.2. Аналіз діяльності суб'єктів господарювання з організації харчування	65
Висновки до розділу 2	69
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ ІНДУСТРІЇ	74
3.1. Формування стратегії розвитку готельно-ресторанної індустрії	74
3.2. Основні напрями розвитку готельно-ресторанного господарства в Україні та чинники впливу на них	84
Висновки до розділу 3	93
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку української економіки враховуючи значний природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал України, особливої уваги заслуговує туристична сфера, де основною складовою її розвитку є індустрія гостинності. Тема даного дослідження є актуальною, так як, успішність індустрії гостинності напряду залежить від стану готельно-ресторанного господарство. Від діяльності готельно-ресторанної індустрії, якості надання послуг розміщення та харчування залежить успішність вітчизняного туризму як на національному так і на світовому рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження сфери готельних та ресторанных послуг займаються як вітчизняні так і зарубіжні науковці. Значний внесок у вивчення проблем розвитку готельно-ресторанної індустрії зробили вітчизняні науковці: Я. Волковська, О. Давидова, О. Домбик, Н. Гоблик-Маркович, О. Головка, А. Грінько, М. Дядюк, Г. Круль, Н. П'ятницької, А. Саак та ін. Однак потребують додаткових досліджень питання розвитку ринку готельно-ресторанных послуг в Україні в сучасних умовах господарювання з урахуванням економічних глобалізаційних процесів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних засад готельно-ресторанного господарства, аналіз стану вітчизняної готельно-ресторанної сфери та визначення напрямів її розвитку.

Для реалізації мети необхідно вирішити низку взаємопов'язаних завдань:

- розкрити теоретичну площину готельного та ресторанный господарства;
- розглянути та узагальнити теоретичні підходи щодо стратегічного розвитку готельно-ресторанної індустрії;
- провести макроекономічний аналіз галузі туризму в Україні;

– здійснити моніторинг діяльності вітчизняних колективних засобів розміщення;

– проаналізувати роботу суб'єктів господарювання з організації харчування;

– розкрити процеси формування стратегії розвитку готельно-ресторанної індустрії;

– сформувані перспективні напрями розвитку готельно-ресторанного господарства в Україні та виокремити чинники впливу на них.

Об'єкт дослідження – процеси становлення та перспективи розвитку готельно-ресторанної індустрії в Україні.

Предмет дослідження – вітчизняне готельно-ресторанне господарство.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових методів в контексті готельно-ресторанної діяльності. У дослідженні використано: 1) аналізування, систематизації та узагальнення – для вивчення теоретичної площини таких досліджуваних категорій як: готельне та ресторанне господарство, розкриття дефініції «стратегічний розвиток підприємств»; 2) методи порівняння, графічний та табличний – для дослідження діяльності готельно-ресторанного господарства та галузі туризму в Україні; 3) методи формалізації та узагальнення – для розроблення пропозицій щодо перспектив розвитку вітчизняної готельно-ресторанної індустрії.

Інформаційною базою дослідження були: нормативно-правові акти щодо діяльності готельно-ресторанного бізнесу в Україні; інформаційні ресурси Державної служби статистики України; звіти міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України щодо показників діяльності суб'єктів господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування; наукові доробки вітчизняних та зарубіжних вчених за темою дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів аналізу туристичної галузі та готельно-ресторанної індустрії при розробці стратегічних планів розвитку даних напрямів.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження висвітлені у авторській науковій публікації «Сфера готельно-ресторанних послуг як перспективна складова української економіки: стан, проблеми і перспективи» і мали позитивну оцінку (диплом II ступеня) на міжнародному конкурсі студентських науково-дослідницьких робіт з економіки (Молдова, 2020 р.).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 110 сторінок. У роботі: 21 рисунок, 21 таблиця, список використаних джерел – 81 найменування.

ВИСНОВКИ

У роботі на основі узагальнення теоретичних засад діяльності готельно-ресторанного господарства та його стратегічного розвитку, аналізу стану вітчизняної готельно-ресторанної сфери розкрито фактори впливу на розвиток індустрії готельно-ресторанних послуг та визначено напрями її розвитку.

Основні висновки, що випливають із роботи, полягають у наступному:

1). За результатами аналізу теоретичних публікацій вчених з питань діяльності та розвитку готельно-ресторанного господарства визнано, що ця складова є однією із основних туристичної інфраструктури та невід'ємною частиною індустрії гостинності і її діяльність спрямована на задоволення потреб населення у вигляді житла та харчування. Готельно-ресторанне господарство, згідно з чинною класифікацією видів економічної діяльності України, ідентифікується як «тимчасове розміщування й організація харчування» і розмежовується на два напрями: тимчасове розміщування та діяльність із забезпечення стравами та напоями. Діяльність сфери готельно-ресторанного бізнесу передбачає здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, яка полягає у створенні та реалізації послуг проживання та харчування з метою отримання економічних вигод.

Аналіз основних дефініцій та їх економічна сутність дає підстави зробити висновок, що готельне і ресторанне господарство складається з великої кількості структурованих та взаємопов'язаних елементів, що в процесі своєї економічної діяльності створюють продукти та послуги, які задовольняють певний спектр споживачів.

2). В ринкових умовах господарювання для ефективного розвитку готельно-ресторанної індустрії необхідно приділити увагу питанням стратегічної орієнтації, що на сучасному етапі є невід'ємною частиною її функціонування. Щодо теоретико-практичної площини, фахівці виділяють три види базових економічних стратегій: виживання, стабілізація та розвиток. Науковці виокремлюють важливість саме стратегії розвитку, яка в

свою чергу потребує підвищення професіоналізму як розробників, так і виконавців стратегічних рішень.

Вивчення та аналіз наукових публікацій щодо стратегічного розвитку підприємств сфери послуг дозволяє виділити етапи формування стратегії розвитку: 1) визначення місії, основного функціонального призначення та ролі галузі в довгостроковому періоді; 2) уточнення місії, цілей і завдань та вибору стратегії; 3) аналіз стратегічних альтернатив і вибір стратегії; 4) реалізація (виконання) стратегії; 5) контроль за реалізацією стратегії. Ефективне функціонування підприємства сфери готельно-ресторанної індустрії визначається тим, наскільки вдало воно взаємодіє із зовнішнім середовищем і це можливе за умови здійснення підприємством стратегічного управління з застосування стратегічного аналізу.

3). Показником, який характеризує результат діяльності в абсолютному вартісному вимірі, є валовий внутрішній продукт. Для туристичної галузі – її частка у національному валовому внутрішньому продукті становить від 1,4 до 1,9% в різні роки. Коливання даного показника відбувається при спаді туристичних потоків у деякі роки в середині країни та за кордоном і в першу чергу із-за політичної нестабільності та військового конфлікту в Україні, анексії Криму, а також зниження доходів населення, погіршення соціально-економічного положення. Розвиток галузі також стримують такі негативні чинники як: відсутність ефективної стратегії розвитку (нова стратегія має декларативний характер); нестабільне та незначне державне фінансування; відсутність державної підтримки розвитку туристичної інфраструктури; податкове законодавство, що не сприяє вкладенню інвестицій в інфраструктуру туризму; повільний розвиток державно-приватного партнерства в туристичній галузі.

4). Розвиток туризму в Україні активізувався з 2016 року: поступово зростають туристичні потоки, кількість реалізованих путівок значно збільшилася, присутня позитивна динаміка щодо сплати податкових платежів до бюджетів усіх рівнів. Протягом 2012-2017 р.р. на ринку туристичних

послуг в загальній кількості суб'єктів туристичної діяльності понад 70% становлять турагенти; близько 20% – туроператори, до 10% – суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність. Туристичні потоки протягом 2015 – 2018 років мають тенденцію до зростання, хоча за результатами 2018 року показник в'їзного туризму залишився фактично на рівні 2017 року. Щодо фінансово-економічних показників вітчизняної сфери туризму, то слід відмітити наступне: обсяг надходжень від сплати туристичного збору у 2018 році склав на 29,2% більше, ніж у 2017 році, а у 2017 році – на 30%; надходження до зведеного бюджету за 2016 рік становлять на 30% більше 2015 року, у 2017 році зростання обсягів надходжень відбулося на 50%, у 2018 році – на 20%. Отже, протягом останніх років надходження від діяльності суб'єктів туристичної діяльності до бюджетів усіх рівнів зростають.

5). Складовою комплексу вітчизняної туристичної інфраструктури та важливим компонентом послуг гостинності є готельно-ресторанне господарство. Моніторинг його діяльності проведено на підставі офіційної статистичної інформації в розрізі засобів розміщення та харчування. Протягом 2011-2018 років спостерігається коливання кількісного показника чисельності закладів колективного розміщення: починаючи з 2014 року їх чисельність зменшується протягом 2015-2017 років і лише у 2018 році присутнє зростання на 15 відсотків у порівнянні з минулим періодом. Аналіз топ-регіонів щодо кількісної оцінки колективних засобів розміщення за 2018-2019 роки дозволив констатувати наступне: 1) позитивна динаміка кількості колективних засобів розміщування; 2) присутня значна перевага готелів та аналогічних засобів розміщування у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Львівській, Миколаївській, Одеській та Херсонській областях та м. Києві.

Частка фізичних осіб-підприємців складає у даній сфері послуг більше 60 %, з них – понад 60 % готелі та аналогічні засоби розміщування; кількість осіб, що перебували у колективних засобів розміщування – підприємства

(юридичні особи) забезпечили поселення в 2 рази більше, чим фізичні особи-підприємці. Коефіцієнт використання місткості колективних засобів розміщування по Україні у 2019 році дорівнював 0,30; в т.ч. готелів та аналогічних засобів розміщування – 0,27 та інших засобів розміщування – 0,33. У 2018 році даний показник відповідно був відповідно 0,30; 0,28; 0,36 (в європейських готелях середнє завантаження номерного фонду знаходилося на рівні 65...67%, в Україні – 19...41 %). Рівень завантаження готелів у розмірі 25 % є критичною межею, що зменшує інвестиційний потенціал підприємств, обмежує можливості модернізації та підвищення якості обслуговування.

б) Особливе місце в сфері гостинності займає ресторанне господарство, яке є складовою комплексу національної туристичної інфраструктури. Дослідження даного напрямку проведені частково із-за обмежених даних органів статистики. Проведений аналіз вітчизняної ресторанної сфери за 2001–2017 років показує коливання кількості підприємств ресторанного господарства (ресторани, кафе, бари, їдальні). В загальній кількості підприємств ресторанного господарства більше половини складають кафе. Слід виділити збільшення підприємств ресторанного господарства за період 2015-2017 роки на 20 %, де найбільше зросла кількість ресторанів – на 38 % і їх частка складає близько 20 % в загальній кількості. Регіональна площина дослідження даної проблематики свідчить про значне скорочення підприємств та закладів ресторанного господарства в Донецькій та Луганській областях на 557 одиниць, що негативно позначається на основних кількісних та якісних показниках розвитку вітчизняного ресторанного бізнесу в цілому.

Щодо кількості суб'єктів господарювання, зайнятих та найманих працівників за видом економічної діяльності «Діяльність із забезпечення стравами та напоями» починаючи з 2016 року цей показник зростає, що свідчить про поступовий розвиток даного напрямку. Протягом 2015 року відбулося збільшення кількості зайнятих та найманих працівників на 5-7 % та

8-10 % відповідно, що пов'язано з поступовим виходом українських підприємств з кризи та розвитком і підвищенням популярності ресторанного бізнесу. Понад 70 % обсягу реалізованих послуг суб'єктами за даним видом діяльності було надано населенню, близько 20 % – підприємствам. Загалом у вітчизняній сфері готельно-ресторанного господарства присутня регресивна модель розвитку, де причиною таких коливань стала анексія Криму, військові дії на сході країни, поглиблення соціально-економічної кризи, відсутність державної підтримки щодо розбудови туристичної інфраструктури.

7). На сьогодні, стратегічні документи: Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р, Стратегії розвитку громад, Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року являються орієнтиром в процесі розробки стратегій готельно-ресторанної індустрії національного та регіонального рівнів і концептуальною базою довгострокової програми її розвитку. З метою забезпечення ефективного функціонування вітчизняного готельно-ресторанного господарства в цілому та його підприємств виникає необхідність розробки стратегій їх розвитку, з врахуванням: вітчизняних стратегій розвитку, передового світового досвіду та вдалої практики підприємств-лідерів. Ідея формування стратегії розвитку готельно-ресторанної індустрії повинна базуватися на комплексному, системному підході до вирішення проблем взаємоузгодження і збалансування її розвитку з зовнішнім та внутрішнім середовищем. У зовнішньому середовищі присутні вразливі фактори, які негативно впливають на розвиток готельно-ресторанного господарства: нестабільна соціально-економічна ситуація, зовнішня збройна агресія на Сході держави, анексія Кримського півострова, пандемія Covid-19, недосконала та не модернізована туристична інфраструктура, недостатня якість надання послуг, обмеження платоспроможності населення, невідповідність екологічним та санітарним нормам, неефективне ціноутворення, некомпетентність персоналу, незадовільний рівень комунікацій тощо. З метою розширення послуг

готельно-ресторанної сфери та підвищення їх якості підприємства зобов'язані мати ефективну стратегію розвитку, як засіб для досягнення поставлених цілей, з врахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників як позитивних так і негативних.

8). За результатами проведених досліджень теоретичної та практичної площин даного напрямку сформовано основні напрями розвитку вітчизняної сфери готельно-ресторанного господарства, а саме: 1) забезпечення координуючої ролі держави в реалізації національної туристичної політики із застосуванням принципів державно-приватного партнерства та державна фінансова підтримка; 2) удосконалення законодавства з питань регулювання відносин у сфері готельно-ресторанної індустрії та сприяння формуванню бізнес-клімату і розвитку добросовісної конкуренції; 3) сприяння розвитку міжрегіонального та міжнародного співробітництва у сфері туризму та курортів; 4) приведення національних нормативів та стандартів щодо готельно-ресторанних послуг у відповідність до міжнародних вимог; 5) популяризація туристичної України у світі; 6) вдосконалення системи управління готельно-ресторанним бізнесом; 7) підготовка фахівців у відповідності з вимогами світових стандартів; 8) впровадження електронних інформаційних та автоматизованих систем в готелях, сучасних технічних засобів та інноваційних технологій обслуговування в ресторанах; 9) підвищення якості готельно-ресторанної пропозиції до рівня міжнародних стандартів, вдосконалення асортименту продукції та послуг і розширення ринків збуту.

Результати проведеного дослідження дають підстави зробити висновок, що туризм в нашій країні має велике економічне та соціальне значення, а готельно-ресторанне господарство є важливою складовою туристичного комплексу України, і саме від його ефективного функціонування залежить розвиток та глобалізація вітчизняної туристичної галузі, що в свою чергу формує позитивні зміни в економіці нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сучасного ринку ресторанних послуг та ефективність їх застосування на підприємстві .А.О. Обозна, Н.М. Шабельник, І.А. Федотов. Інвестиції: практика та досвід. № 13/2019. С.17-23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13_2019/5.pdf (дата звернення: 13.05.2020).
2. Басюк Д.І., Барна М.Ю. Наукові основи стратегічного розвитку туристично-готельної галузі. С.15-22. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiH8rG5gPLqAhVpmYsKHe8xB7wQFjABegQIBB&url=http%3A%2F%2Fnbuv.gov.ua%2Fjpdf%2FVlca_ekon_2018_54_4.pdf&usg=AOvVaw0CG_InsKRkom2hcA32qR_c (дата звернення: 13.06.2020).
3. Берещак В. Як Covid-19 змінить готельний бізнес в Україні. 2020. URL: <https://thepage.ua/ua/exclusive/sho-stanetsya-z-gotelyami-cherez-koronavirus> (дата звернення: 13.05.2020).
4. Бурденюк Т.Г. Стратегічний аналіз критеріїв конкурентоспроможності підприємств: Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2014. №1 (28). С. 39–50.
5. Вільний тлумачний словник: Новітній онлайнний словник української мови (2013-2018). URL: <http://sum.in.ua/f/> (дата звернення: 10.05.2020).
6. Виноградская А. С. Развитие туристического бизнеса в Украине: Бизнес-информ. 2016. No 9 – 10. С. 122 -127.
7. Волковська Я.В. Управлінський облік витрат операційної діяльності підприємств готельно-ресторанного комплексу. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Харківський державний університет харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України, Харків, 2018. 191 с.

8. Галушка З.І. Стратегічний менеджмент: навч.-метод. посібник / З.І. Галушка, І.Ф. Комарницький. Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2006. 247 с.
9. Гірняк Л. І., Глагола В. А. Сучасний стан, перспективи та тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні. Інфраструктура ринку. 2018. № 16. С. 71–78.
10. Головка О.М. Організація готельного господарства: [навч. посібник] / О.М. Головка, Н.С. Кампов, С.С. Махлинець. Київ: Кондор-Видавництво, 2012. 338 с.
11. Гоблик-Маркович Н.М. Теоретичні засади регіонального ринку готельно-ресторанного бізнесу: URL: https://tourlib.net/statti_ukr/goblyk3.htm (дата звернення: 13.06.2020).
12. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес: реалії і перспективи: тези доповідей VI Всеукр. студ. наук. конф. (Київ, 25 березня 2020 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 318 с.
13. Гудзинський О.Д. Менеджмент підприємницької діяльності навч. посіб. / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко: заг. ред. О.Д. Гудзинського; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. Київ: ІПК ДСЗУ, 2010. 321 с.
14. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес: реалії і перспективи: тези доповідей VI Всеукр. студ. наук. конф. (Київ, 25 березня 2019 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 228 с.
15. Грінько А. П., Кваша О. О. Теоретичні та обліково-економічні аспекти формування інформації про витрати, доходи і фінансові результати на підприємствах ресторанного господарства: монографія. Х.: Вид. Іванченко І.С., 2016. 290 с.
16. Давидова О.Ю. Методологія інноваційного управління розвитком підприємств готельно-ресторанного господарства: дис. ... д-ра екон. наук, 08.00.04 економіка та управління підприємствами; Харківський держ. ун-т харч. та торгівлі. Харків, 2018. 361 с.

17. Державна служба статистики України: Офіційний веб-портал. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.06. 2020).

18. Діяльність суб'єктів господарювання: Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 20.06. 2020).

19. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за 2018 рік: Статистичний збірник. Київ: державна служба статистики України, 2019. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_dsp_2018.pdf (дата звернення: 20.06. 2020).

20. Домбик О.М. Економічна суть діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу: Торгівля, комерція, підприємництво. 2013. Випуск 15. С.64-66. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/dombyk.htm (дата звернення: 12.06. 2020).

21. ДСТУ 4281:2004. Національний стандарт України. 2004. Заклади ресторанного господарства. Класифікація. URL: <http://dbn.at.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-939>. (дата звернення: 21.08. 2020).

22. ДСТУ 4281:2004. Заклади ресторанного господарства. Класифікація. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-939> (дата звернення: 8.08. 2020).

23. ДСТУ 4268:2003. Національний стандарт України. 2004. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги. URL: <http://dbn.at.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-941> (дата звернення: 4.08. 2020).

24. Драпушко Р. Туристичний потенціал України: стан, проблеми та перспективи розвитку. Київ: Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 2007. 152 с

25. Дядюк М. Український ресторанний бізнес у формуванні продовольчої безпеки в умовах євроінтеграції // Agricultural and Resource Economics : International Scientific E- Journal. 2017. Vol. 3. No. 4. Pp. 73–84.

26. Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнес: Зб. матеріалів студентської науково-практичної конференції (Львів, 6 березня 2019 р.) / Міністерство освіти та науки України, Львівський інститут економіки та туризму. Львів: ЛІЕТ, 2019. 162 с.

27. Калініченко О.О. Стратегічні напрями розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства: Збірник тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Стратегічні перспективи готельно-ресторанного бізнесу в Україні: досвід, проблеми та інновації» (14-15 лютого 2019 року) / Міністерство освіти і науки України; Житомирський державний університет імені Івана Франка. 2018. С.4-6.

28. Калиніченко Ю. Стратегічний розвиток підприємства: теоретичні та практичні аспекти: Галицький економічний вісник. 2010. №4. с.106-115.

29. Кашперська А. І. Організація внутрішнього контролю підприємств ресторанного господарства: дис. кан. економ. наук за спеціальністю 08.00.09. Харківський державний університет харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019. 160 с.

30. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД-2010). URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html (дата звернення: 2.04. 2020).

31. Коваль О.М. Перспективи створення туристичних кластерів на Закарпатті. URL: http://tisit.edu.ua/tisit_news/128 (дата звернення: 12.07. 2020).

32. Коваль П.Ф., Алешугіна Н.О., Андрєєва Г.П. Розвиток розважального сектору туріндустрії як засіб зміцнення туристичного потенціалу України: Актуальні проблеми економіки. 2010. №6. С.78-83.

33. Ковальчук М.І. Стратегічний аналіз у сільському господарстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.. Київ: КНЕУ, 2003. 259 с.

34. Колективні засоби розміщування в Україні у 2017 році: Статистичний збірник. Київ. Державна служба статистики України. 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_kzr_2017.pdf (дата звернення: 13.06. 2020).

35. Колективні засоби розміщування в Україні у 2018 році: Статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України. 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_kzr_2018.pdf (дата звернення: 13.06. 2020).

36. Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 638-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-p#Text> (дата звернення: 13.06. 2020).

37. Круль Г.Я. Основи готельної справи. URL: <http://bib.convdocs.org/v29984/> круль_г.я._основи_готельної_справи (дата звернення: 2.07. 2020).

38. Кривошей В.В. Економічний механізм підвищення продуктивності праці в підприємствах ресторанного господарства: монографія / В.В. Кривошей, В.І. Оспіщев. Харків: ХДУХТ, 2009. 255 с

39. Любіцева О.О. Геопросторова організація туристичного процесу: автореф. дис... д.геогр.н.: 11.00.02. Київ, 2003. 29 с.

40. Мазур С.А., Прилуцький А.М. Стан та перспективи розвитку готельно-ресторанної справи в Україні: Ефективна Україна. № 2. 2019. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?op=1&z=688> (дата звернення: 13.05.2020).

41. Мальська М. П. Готельний бізнес: підручник; М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. К. : Центр учбової літератури, 2012. 470 с.

42. Маначинська Ю.А. Сутність і специфіка готельних послуг, класифікація засобів розміщення туристів: Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2010. Вип.4. С.211-217.

43. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: офіційний портал. URL: <http://me.gov.ua> (дата звернення: 13.05.2020).

44. Мізюк Б.М. Стратегічне управління: підручник. Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. Львів: Вид-во "Магнолія плюс", 2006. 392 с.
45. Методологічні положення зі статистики туризму : Наказ Державного комітету статистики України від 23.12.2011 № 372. Державний комітет статистики України. Київ. 2011. 18 с.
46. Мостова, Л.М., Новікова О.В. Організація обслуговування на підприємствах ресторанного господарства. Київ: Ліра-К, 2010. 388 с.
47. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
48. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: к трьох томах.Т.2. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 848 с.
49. Ольшанський О.В. Заходи підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичного профілю. Харків: ХДУХТ. 2013. С.291-297.
50. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства: підручник для вищих навчальних закладів / За загальною редакцією П'ятницької Н.О. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 584 с.
51. Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг: Наказ Державної туристичної адміністрації України №19 від 16.03.2004 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04> (дата звернення: 23.05.2020).
52. Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України 24.07.2002 р. N 219. URL: https://www.zakon-informativ.info/index.php?option=com_lica&p=0&base=1&menu=121484&u=1&tурe=1&view=text (дата звернення: 20.07.2020).
53. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення: 13.04.2020).
54. П'ятницька Г. Т. Сучасні тренди розвитку ресторанного господарства в Україні. Економіка та держава. 2017. № 9. С. 66–73.

55. Саак А. Э., Якименко М. В. Менеджмент в индустрии гостеприимства (гостиницы и рестораны): учебное пособие. СПб: Питер. 2012. 432 с.

56. Саух І. Оцінка наукових підходів до трактування сутності стратегії підприємства та її змістовні характеристики: Соціально-економічні проблеми і держава. 2016. Вип. 1 (14). С. 145-151. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2016/16sivvyzk.pdf> (дата звернення: 23.08.2020).

57. Саух І.В. Стратегічний аналіз фінансового потенціалу туристичного підприємства: теорія, методологія, організація. Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Житомирський державний технологічний університет, Житомир, 2017. 41 с.

58. Смолій, В. А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух. Київ: Видавничий Дім Слово, 2006. 372 с.

59. Статистичний збірник «Регіони України» 2019. Київ: Державна служба статистики України. Частина 1. 309 с.

60. Статистичний збірник «Регіони України» 2019. Київ: Державна служба статистики України. Частина 2. 657 с.

61. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/168-2017-%D1%80>.

62. Туристична діяльність в Україні у 2012 році: Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2013. 272 с.

63. Туристична діяльність в Україні у 2013 році: Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2014. 272 с.

64. Туристична діяльність в Україні у 2014 році: Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 76 с. .

65. Туристична діяльність в Україні у 2015 році: Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 76 с.
66. Туристична діяльність в Україні у 2016 році: Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 76 с.
67. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики, 2018. 90 с.
68. Туристична діяльність в Україні у 2019 році: Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2020. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
69. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України. 2018. 90 с.
70. Туристичний, готельний і ресторанний бізнес: інновації та тренди: тези. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 квіт. 2016 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 362 с.
71. Ткаченко Т. І., Мельниченко С. В., Новак М. В. Управління якістю готельних послуг: монографія. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2006. 234 с.
72. Україна в рейтингах: туризм – в плюс, інновації – в мінус. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2019/09/10/infografika/suspilstvo/ukrayina-rejtynhax-turyzm-plyus-innovacziyi-minus> (дата звернення: 13.04. 2020).
73. Хоменко О.І Види стратегій та інструментарій формування стратегії розвитку підприємства. Київ. Управління розвитком, №3. 2015. С.131-137.
74. Фролова Ю. В. SWOT-аналіз конкурентоспроможності туристичного ринку України: Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. № 1 (29). 2015. С. 42-46.
75. Шаповал В.М. Розробка актуальних економічних стратегій підприємств туристичної галузі України /В.М. Шаповал, Т.В. Герасименко, М.В. Шпак// Приазовський економічний вісник. Запоріжжя: Класичний приватний університет. Випуск 2(02). 2017. С.80-85.

76. Шевчук Ю.А. Сучасний стан та перспективи готельного бізнесу України: чинники та проблеми: Вісник КНУТД № 1 (143), 2020. Серія: Економічні науки. С.41-51. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15778/1/V143_P041-051.pdf (дата звернення: 13.04. 2020).

77. Шепель Т.В. Аналіз тенденцій розвитку закладів харчування та їх вплив на дохідність ресторанного бізнесу в Україні : Економіка та управління національним господарством. Випуск 1 (18). 2019. с. 78-82. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/18_2019/14.pdf (дата звернення:16.04. 2020).

78. Шиманська В. В. SWOT-аналіз туристичного комплексу Житомирщини. Економіка. Управління. Інновції. 2011. №1. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/shymanska2.htm (дата звернення:16.04. 2020).

79. Шкапова О.М. Маркетинг послуг. Київ: Кондор, 2004. 204 с.

80. Шталь Т. В., Кот О. В., Дядін А. С. Сучасний стан та тенденції розвитку ресторанного господарства України та Харківського регіону. Вісник Львівської комерційної академії. 2011. Серія Економічна. Вип. 38. С.137–141.

81. Язіна В.А. Теоретична сутність організаційно-правового механізму управління готельно-ресторанним господарством: Український журнал прикладної економіки. 2016 рік. Том 1. № 2. С. 132-139. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2464/1/16.pdf> (дата звернення: 16.04. 2020).